

משקים שספק מטמאים לרבי יוסי ורבי שמעון יח ע"א רבי יוסי - יט ע"א "שבכף אחת"

משקים שנטמאו משרץ (והם ראשון לטומאה) וספק האם טימאו אחרים, לשיטת רבי יוסי ורבי שמעון, באוכל מחמירים לטמא ובכלים מקלים לטהר. מקורו של רבי יוסי נמצא בדרשת רבי עקיבא, שעל סמך הדרשה רבי יוסי מפרש את הפסוק בעצמו ולומד שמשקה מטמא רק אוכל, והגמרא דנה מדוע נקט שמשקה טמא דווקא אוכל ולא משקה או כלי.

ברייתא
טז ע"א

ספק משקין ליטמא (משקה שספק נטמא) - טמא, לטמא אחרים (משקה שספק טימא אחרים) - טהור, דברי רבי מאיר, וכן היה רבי אלעזר אומר כדבריו. רבי יהודה אומר: לכל טמא (משקה שספק טימא אחרים - כל דבר טמא, בין כלי ובין אוכל).
רבי יוסי ורבי שמעון אומרים: לאוכלין טמאין (טומאת אוכלים מדאורייתא וספק דאורייתא לחומרא), לכלים טהורין (טומאת כלים מדרבנן וספק דרבנן לקולא).

סוטה
כז ע"ב

בו ביום (שמינו את רבי אליעזר בן עזריה לנשיאות במקום רבן גמליאל) דרש רבי עקיבא "וכל כלי חרש אשר יכלי חרש" וכלי חרש (אב הטומאה) שנפל מלמד על שרץ (אב הטומאה) שנפל לכלי (ראשון לטומאה) ובתוך הכלי יש אוכל (ככתוב "מכל האכל") ודינו "כל אשר בתוכו יטמא" - מלשון "יטמא" משמע שהאוכל (שני לטומאה) שנוגע בכלי מטמא דבר אחר).

מהיכן דורש רבי יוסי את שיטתו, שמשקין מטמאים אוכל (ולא משקין וכלים)?

רבה בר בר חנה בשם ריש לקיש: רבי יוסי דורש את שיטתו בשיטת ר"ע רבו. ר"ע מפסוק לג "כל אשר בתוכו יטמא" - יטמא אחרים, כך רבי יוסי למד מפסוק לד "וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא" שמשקין מטמאים "משהו", והכוונה לאוכל. אך ייתכן שהכוונה למשקין (ומשקין יטמאו משקין)? אלא "אמרת לא כף היה" (בוודאי אין זו הכוונה).

רב פא: פירוש "לא כף היה" אין אפשרות ללמוד מהפסוק שמשקין יטמאו משקין, שלא מצינו טומאה שעושה כיוצא בה (הסיבה לשינוי בין הקרי לכתוב במילה "יטמא" מלמדת בפסוק שאין אוכל ומשקה מטמאים כדוגמתם, אלא רק אחרים מהם ולכן בוודאי כוונת הפסוק ללמד שמשקה מטמא אוכל).

רבינא: פירוש "לא כף היה" אי אפשר ללמוד כך מהפסוק (שהכוונה "יטמא" לטמא משקין). פעמים מופיע בפסוק לד המילה "יטמא" - "מכל האכל אשר יאכל אשר יבוא עליו מים יטמא, וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא", ואם בשניהם הכוונה ללמד לטמא משקה (שאוכל מטמא משקה ומשקה מטמא משקה) אפשר היה בפסוק לכתוב פעם אחת "יטמא"? לכן משמע: "מכל האכל... יטמא" ללמד אוכל מטמא משקה. "וכל משקה... יטמא" ללמד משקה מטמא אוכל (והיא הוכחה לרבי יוסי).

שמה כוונת "וכל משקה... יטמא" ללמד שמשקה מטמא כלי? (אומנם אי אפשר ללמוד שמשקה מטמא משקה לכן למדנו שמשקה מטמא אוכל, אך ניתן להעמיד שהכוונה לטמא כלי)

הרי זה ק"ו, מה כלי שאינו מטמא כלי, מטמא אוכל ומשקה (נלמד מהפסוק "וכל כלי חרש... מכל האכל... יטמא וכל משקה... יטמא", שרק אוכל ומשקה נטמאים מאויר הכלי, אך אם ייפול כלי לתוך כלי חרס לא יטמא) - ודאי שמשקה שטמא מחמת כלי לא יטמא כלי (לא ייתכן שדין משקה שנטמא מכלי יהיה חמור מדין הכלי עצמו).

הוסבר מדוע משקה לא מטמא כלי דווקא כשהמשקה נטמא מכלי (כמוכח מהפסוק שכלי מטמא משקה ולא כלי), אך ייתכן שמשקה יטמא כלי כאשר המשקה נטמא בטומאת שרץ (שרץ מטמא משקה וכלי)?

דין משקה שנטמא מחמת שרץ אינו מופיע בתורה, אלא נלמד מק"ו מדין משקה שנטמא מחמת כלי. אזי אם במקור מהתורה משקה שנטמא מכלי אינו מטמא כלי (כנלמד לעיל מק"ו) - ודאי שבדין הנלמד משקה שנטמא משרץ לא יטמא כלי! דיו לבא מן הדין להיות כפדון (לא ייתכן שדבר הנלמד יהיה יותר חמור מהמקור שמלמד).

משקה	אין טומאה עושה כיוצא בה	מטמא אוכל	מטמא כלי
משקה	אין טומאה עושה כיוצא בה	מטמא "וכל משקה... יטמא"	ק"ו שאינו מטמא (שפחות חמור מכלי)
אוכל	מטמא "מכל האכל... יטמא"	אין טומאה עושה כיוצא בה	ק"ו שאינו מטמא (שפחות חמור ממשקה וכלי)
כלי	מטמא "כל אשר בתוכו יטמא... וכל משקה"	מטמא "כל אשר בתוכו יטמא מכל האכל"	אין טומאה עושה כיוצא בה

לאחר שהגמרא קבעה שמקורו של רבי יוסי הם דברי רבי עקיבא היא מפרשת את דבריו.

סוטה
כז ע"ב

בַּיּוֹם דָּרַשׁ רַבִּי עֲקִיבָא "וְכָל כְּלֵי חָרֶשׁ אֲשֶׁר יִפְּלֵם מֵהֶם וְגו' וְאֵל תּוֹכוֹ לֹל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא" אֵינוֹ אוֹמֵר טְמֵא (הוא עצמו) אֲלֵא "יִטְמָא" – יִטְמָא אֲחֵרִים, לִימַד עַל כַּפֵּר שְׁנֵי שְׁעוֹשֵׂה שְׁלִישֵׁי בְּחוּלִין.

ר"ע דן מהי כוונת המילה "יִטְמָא" בפסוק המלמד על טומאה באוכל "מִכֶּל הָאֲכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יָבֹא עָלָיו מִיֵּם יִטְמָא", והכוונה "יִטְמָא" אחרים. האם הכוונה שאוכל יטמא כלי? משקה מטמא אוכל ואינו מטמא כלי (דינו לנידון). יה ע"ב) אוכל שאינו מטמא אוכל (אין טומאה עושה כיוצא בה) אינו דין שלא יטמא כלי! לכן לומדים שאוכל מטמא משקה שֶׁהוּא עֲלוּלִין (מוכנים) לְקַבֵּל טוּמְאָה.

ר"ע מסביר שנלמד מהפסוק שאוכל מטמא דווקא משקה, כיוון שמשקה מוכן לקבל טומאה (מקבל טומאה יותר בקלות), אך גם בלא הסבר זה אוכל יטמא משקה, כיוון שאין אפשרות לימוד אחרת. ר"ע עצמו הסביר מדוע אוכל לא יכול לטמא אוכל או כלי? (ובלית ברירה נשאר רק משקה)

ר"ע התכוון לדון כך: לאחר שלמדנו מהפסוק שאוכל מטמא משקה וחמור ממנו (משקה אינו מטמא משקה אבל אוכל מטמא משקה), אפשר לומר שהוא גם יטמא כלי (אף שמשקה אינו מטמא כלי, אך אוכל חמור ממשקה)? אין זה נכון, כיוון שדין "אוכל מטמא משקה" אינו נגרם מחומרת האוכל, אלא מחומרת המשקה שֶׁהוּא עֲלוּלִין לְקַבֵּל טוּמְאָה. המשקה "עלול" יותר לקבל טומאה כיוון שהוא נטמא בלי "הכשר" ולכן הוא נטמא מהאוכל (אוכל מקבל טומאה רק אם נפלו עליו מים ומשקה מקבל טומאה מיד. לכן הק"ו נשאר על עומדו: אם משקה חמור אינו מטמא כלי, אוכל שקל יותר ודאי שאינו מטמא כלי, אלא מטמא משקה).

למסקנה, דין אוכל ומשקה שמתמאים מתבסס על פסוק "מִכֶּל הָאֲכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יָבֹא עָלָיו מִיֵּם יִטְמָא, וְכָל מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה בְּכָל כְּלֵי יִטְמָא", הגמרא לומדת מהקרי "יִטְמָא" בפסוק שרק הם טמאים ו"אין טומאה עושה בכיוצא בה" (אוכל אינו מטמא אוכל ומשקה אינו מטמא משקה), ומהכתיב "יִטְמָא" שהם מטמאים את השונים מהם (אוכל מטמא משקה ומשקה מטמא אוכל). הגמרא מוצאת מקור אחר מהתורה ללימוד הכלל "אין טומאה עושה כיוצא בה" ומסיקה שניתן ללמוד משם.

ויקרא
יא, לז-לח

"וְכִי יִפְּלֵם מִנְּבִלְתָּם (של אחד מהשרצים) עַל כָּל זֶרַע זָרֹעַ אֲשֶׁר יִזְרַע – טְהוֹר הוּא (הזרע, כי לא הוכשר לקבל טומאה). וְכִי יִתֵּן מִיֵּם עַל זֶרַע וְנִפְּל מִנְּבִלְתָּם עָלָיו – טְמֵא הוּא לְכֶם"

הזרע נטמא רק לאחר שנפלו עליו מים שמכשירים אותו לקבל טומאה. מכך שכתוב "טְמֵא הוּא" משמע שרק הזרע טמא ולא מטמא אוכל כיוצא בו.

מדוע הכלל "אין טומאה עושה כיוצא בה" נלמד מהקרי "יִטְמָא", ניתן ללמוד זאת מדין זרע שרק הוא טמא ואין עושה כיוצא בו?

שני הפסוקים מלמדים אותו דין בטומאה שונה:
1. "טְמֵא הוּא לְכֶם" – משקה שנטמא משרץ לא מטמא משקה.
2. "וְכָל מִשְׁקָה... יִטְמָא" – משקה שנטמא מכלי לא מטמא משקה.
אם היה נכתב רק הפסוק השני בהו"א המשקה לא מטמא משקה כיוון שבפסוק הוא רק שני לטומאה (הכלי נטמא מחמת שרץ), אך בפסוק הראשון המשקה הוא ראשון לטומאה (שנטמא ישירות מהשרץ) והוא כן יטמא משקה, לכן כתבה התורה את שני הפסוקים (ללמד שבכל מצב משקה לא מטמא משקה).

התורה תכתוב רק במשקה שנטמא משרץ (הפסוק הראשון שמדבר על ראשון לטומאה) ובק"ו נלמד למשקה שנטמא מכלי שאינו מטמא?

התורה טורחת לכתוב דברים גם שנלמדים מק"ו (ואכן היה ניתן ללמוד מהפסוק הראשון)

לאחר שהתבררה שיטתו של רבי יוסי הובא מקורו מרבי עקיבא רבו, הגמרא מביאה את דברי רבא שטוען שרבי עקיבא אינו סובר כרבי יוסי (שלישי עושה רביעי בקדשים) ורבי יוסי אינו סובר כרבי עקיבא (שני עושה שלישי בחולין). לשם ביור דבריו רבינא, רב אשי ורב כהנא מביאים בהרחבה את דברי רבי יוסי בכרייתא ודברי רבי עקיבא במשנה בחגיגה.

רבא: לא רבי יוסי סבר כרבי עקיבא, ולא רבי עקיבא סבר כרבי יוסי.

רבינא לרב אשי: מדוע רבא טוען שרבי יוסי לא סובר כרבי עקיבא, הרי על פי פירוש רבי יוסי את הפסוק משמע שסובר שאוכל שני עושה בחולין משקה שלישי לטומאה. וזו כסברת רבי עקיבא "שני עושה שלישי בחולין"?

רב אשי: בשיטת רבי עקיבא רבו אמרה וליה לא סבירא ליה, רבי יוסי השתמש בדרשת רבי עקיבא ללמד שמשקים מטמאים מדאו' (כפי שרבי עקיבא למד באוכל "טמא" כך הוא למד במשקה "טמא"), אך הוא עצמו לא דרש כן ולשיטתו משקים מטמאים מדרבנן (ממילא לפי שיטתו פירוש הפסוק שאוכל שני לטומאה לא עושה שלישי לטומאה ואינו מטמא משקה).

רב אשי: טענת רבא "לא רבי יוסי סבר כרבי עקיבא" ברורה, רבי עקיבא סובר יש בחולין שלישי (סוטה) ורבי יוסי סובר שבחולין יש עד שני ורק בתרומה וקדשים יש שלישי (שאם היה סובר כר"ע שיש בחולין שלישי היה לומד ממחוסר כפרה בתרומה רביעי ובקדשים חמישי), אך מהיכן למד רבא ש"ולא רבי עקיבא סבר כרבי יוסי"? (שמא גם ר"ע סובר כרבי יוסי ללמוד ק"ו ממחוסר כפרה, אך לומד ע"פ שיטתו לרביעי בתרומה וחמישי בקדשים).

רב כהנא: מעולם לא מצינו מקום שנאמר דיעה זו ש"רביעי בתרומה ורביעי בקדשים" ונשאל מיהו התנא הסובר זאת? והגמרא ענתה שזו דעת רבי עקיבא (ר"ע אינו סובר כק"ו של רבי יוסי, כיוון שישנה פירא לכך (שהובאה במסכת סוטה שם), לא ניתן להשוות מחוסר כפרה לשלישי, שהרי לפני שטבל היה אב הטומאה! ואפילו שבטבילתו פחתה טומאתו עדיין הוא לא כשלישי)

רב אשי: מכך שלא מצינו התייחסות לכך בגמרא נסמוך ונאמר שר"ע לא סובר כך!?

רב אשי/ רב כהנא יצא לדקדק ולמצוא ראיה לקביעת דעת רבי עקיבא: רבי יוחנן קבע שהמשנה בחגיגה היא דעת רבי עקיבא, ובמפורש נאמר שם "והרביעי בקודש פסול והשלישי בתרומה" – משמע שסובר שיש רק בתרומה שלישי ובקדשים רביעי (משמע שרבי עקיבא אינו סובר כק"ו של רבי יוסי).

רבי חננין: צירוף (הכלי את כל החתיכות קודש שבתוכו הוא מדין) דאורייתא שניאמר "כף אחת עשרה זהב מלאה קטרות" הکتוב עשה כל מה שבפך (כחתיכה) אחת. בניגוד לדעת רבי יוחנן ש"צירוף" הוא מדרבנן, כמוכח מכך שחיבר את שתי המשניות בחגיגה ועדויות, והמשנה בעדויות עסקה בטומאה מדרבנן (טומאה מדאו' היא רק באוכלים, חכמים מכווח "חבת הקודש" החמירו לטמא אף את הקטורת, לבונה וגחלים, שאינם נאכלים).

בו ביום דרש רבי עקיבא "וכל כלי חרש אשר יפל מהם וגו' [אל תוכו כל אשר בתוכו יטמא] אינו אומר טמא (הוא עצמו) אלא "יטמא" – יטמא אחרים, לימד על כפר שני שעושה שלישי בחולין.

ספק משקין... לטמא אחרים... רבי יוסי ורבי שמעון אומרים: לאוכלין טמאין, לכלים

רבי יוסי סובר שמשקים מטמאים אוכלין מדאו', כיוון שהוא למד בפסוק ע"פ הכתיב "יטמא" (טז ע"א). עפ"ז כך פירוש הפסוק: שרץ (אב לטומאה) שטימא כלי, שטימא אוכל, האוכל (שני לטומאה) מטמא משקה. משמע ששני עושה שלישי, אפילו בחולין (הפסוק דיבר בחולין ולא דווקא בקודש).

אמר רבי יוסי: מניין לרביעי בקודש שהוא פסול (שהוא מקבל טומאה משלישי בקודש)? ודין הוא, ומה מחוסר כפורים (טובל שעדיין לא העריב שמשו) – שמוותר בתרומה פסול בקודש (אסור באכילת קורבנות), שלישי (לטומאה) שפסול בתרומה (בתרומה יש שלישי לטומאה) – אינו דין שיעשה רביעי בקודש!?

[ניתן לדחות את הלימוד ולומר שאם מקור הלימוד מתרומה – הרי בתרומה יש רק עד שלישי לטומאה וכיצד נלמד לרביעי בקדשים, ודיו לדין להיות כנידון? ולמדנו שלישי בקודש מן התורה ורביעי מקל וחומר (שלישי בקודש מפורש בתורה ואין צורך ללמדו בק"ו, לכן ברור שמטרת הק"ו ללמד על רביעי לטומאה בקדשים).

דברי רבי יוסי "שלישי בקודש מן התורה" נלמדים מהפסוק "והבשר אשר יגע בכל טמא – לא יאכל, באש ישרף" (ויקרא ז, טז). מכיוון שבתורה גם שני לטומאה מכונה "טמא" (כמוכח מכלי חרס שנטמא משרץ ומטמא משקה ואוכל. כדלעיל), משמע שבפסוק עסקינן בבשר קודש שלישי שנטמא מ"טמא" שני.

[כלי גדול שהיו בתוכו חתיכות קודש שלא נוגעות] הכלי מצרף את מה שבתוכו לקודש (אם נטמאה חתיכת בשר נטמאות כולו) אבל לא לתרומה. והרביעי בקודש פסול והשלישי בתרומה (בתרומה יש עד שלישי לטומאה ובקדשים עד רביעי).

רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: מעדותו של רבי עקיבא נשנית משנה זו (המשנה בחגיגה היא דעת רבי עקיבא כמוכח מהמשנה במסכת עדויות).

הוסיף רבי עקיבא: הסולת והקטורת והלבונה והגחלים שאם נגע טבול יום במקצתן פסול את כולן (אפילו שכולן גרגירים הכלי מצרפם לאחד).

סוטה כז ע"ב

בריייתא טז ע"א

בריייתא

חגיגה כ ע"ב

רבי יוחנן

עדויות ת,א